

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНО-РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД УКРАЇНИ

Н. М. ПОПАДИНЕЦЬ, кандидат економічних наук;

Х. О. ПАТИЦЬКА, кандидат економічних наук

(Державна установа «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України»);

М. М. ПІТЮЛИЧ, доктор економічних наук, доцент;

Н. І. КЕРЕЦМАН

(Державний вищий навчальний заклад «Ужгородський національний університет»)

Анотація. Метою статті є аналіз природно-ресурсного потенціалу об'єднаних територіальних громад (ОТГ), виявлення й обґрунтування процесу формування, використання та збереження природно-ресурсного потенціалу ОТГ, а також формування напрямів і заходів щодо його нарощення. **Методика дослідження.** Вирішення поставлених завдань здійснено за допомогою розрахунків групи підіндексів: бюджетної ефективності використання природно-ресурсного потенціалу; щільності природних ресурсів; ресурсозабезпеченості населення; рентної плати. **Результати.** Проведено аналіз використання природно-ресурсного потенціалу для наповнення бюджету ОТГ; визначено щільність природних ресурсів на території ОТГ; розраховано ресурсозабезпеченість природними ресурсами населення ОТГ; досліджено основні аспекти рентної плати як основного наповнювача місцевого бюджету; виявлено резерви нарощення природно-ресурсного потенціалу громад. **Практична значущість результатів дослідження.** У статті встановлено, що важливе значення для розвитку громади відіграє участь її жителів у здійсненні контролю за використанням та охороною природних ресурсів на своїй території, а також комплексна оцінка природних ресурсів на базі кадастрових даних як інформаційно-аналітичне підґрунтя для прийняття управлінських рішень керівництвом ОТГ у сфері природокористування.

Ключові слова: адміністративно-територіальна реформа, бюджет, децентралізація влади, об'єднані територіальні громади, природно-ресурсний потенціал, рента.

Постановка проблеми в загальному вигляді та зв'язок із найважливішими науковими чи практичними завданнями.

Територія України володіє унікальними природними ресурсами, які можуть скласти фундамент забезпечення сталого розвитку ОТГ в умовах адміністративно-територіальної реформи. Сьогодні у країні продовжує зберігатись екстенсивний тип розвитку економіки, що призведе до нераціонального використання природних ресурсів як на місцевому чи регіональному, так і на національному рівні, яке спричинене певною науково-технічною і технологічною відсталістю. Це сприяло збільшенню антропогенного й техногенного навантаження на природно-ресурсний потенціал. За таких умов виникає необхідність вирішення

низки завдань, пов'язаних із формуванням і розвитком ОТГ, що допоможе в оптимізації природокористування й покращенні стану природного середовища на місцевому рівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Розглядаючи суть поняття «природно-ресурсний потенціал» у сучасній економічній літературі, виділяємо низку підходів. І. Шкуратова визначає, що природно-ресурсний потенціал – це здатність природних систем надавати необхідні для економічного розвитку якості і кількість природних ресурсів у сформованих умовах господарювання, зберігаючи при цьому свій природний стан [1]. Ю. Дмитрієвський вважає, що природно-ресурсний потенціал – це сукупність природних ресурсів території, доступна для використання за певного рівня

розвитку техніки, технології та економічних відносин [2]. За М. Реймерсом, природно-ресурсний потенціал – це здатність екосистем без вагомого для себе збитку віддавати необхідну людині продукцію або виконувати корисну для неї роботу в конкретний історичний період, а також теоретично гранична кількість природних ресурсів, яка може бути використана людством без порушення умов існування і розвитку суспільства [3]. За Б. Данилишиним, В. Міщенком та С. Дорогунцовим, природно-ресурсний потенціал – це сукупність природних ресурсів і природних умов у певних географічних межах, що забезпечує задоволення економічних, екологічних, соціальних, культурно-оздоровчих та естетичних потреб [4]. В. Руденко пропонує під природно-ресурсним потенціалом території (акваторії) розуміти «сукупну продуктивність природних ресурсів, засобів виробництва та предметів споживання, що виражається в їхній суспільній споживній вартості» [5]. Л. Шевчук, В. Павлов і С. Лукін розглядають природно-ресурсний потенціал як фактори розміщення і розвитку продуктивних сил та визначають як сукупність запасів усіх природних компонентів (мінерально-сировинних, водних, земляних, лісових, повітря, кліматичних тощо) на конкретній території в певний період часу [6, 7]. В. Ключков визначає такий потенціал як сукупність ресурсів, яка розміщена в межах визначеної території, використовується в народному господарстві за сучасного рівня розвитку виробничих сил [8]. І. Дерев'яго визначив, що природно-ресурсний потенціал – це сукупність природних ресурсів, які можуть здійснювати внесок у приріст національного багатства протягом тривалого періоду часу й у відтворенні яких існує об'єктивна необхідність [9]. П. Жук визначає природно-ресурсний потенціал як здатність природних ресурсів задовольняти потреби процесу виробництва матеріальних, культурних і духовних благ у вигляді товарів та послуг для забезпечення життєдіяльності людини та зростання її добробуту [10].

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є аналіз природно-ресурсного потенціалу ОТГ, виявлення й обґрунтування процесу формування, використання і збереження природно-ресурсного потенціалу ОТГ, а також формування напрямів та заходів щодо його нарощення.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. В умовах адміністративно-територіальної реформи в Україні існує суспільно виправдана межа витрат на збільшення ресурсів продукції, одержуваної в результаті експлуатації земельних, водних, лісових або інших сировинно-мінеральних ресурсів. Очевидно, що встановлення таких граничних значень витрат для кожного виду ресурсів чи споживання відповідної продукції в ОТГ, її виробництва дозволило б істотно спростити економічне обґрунтування технічних чи організаційно-виробничих заходів щодо збільшення обсягу такої продукції, а також капіталізації природних ресурсів шляхом вибору оптимальних параметрів експлуатації земельних, лісових, водних та сировинно-мінеральних ресурсів [11].

Оскільки під природно-ресурсним потенціалом ОТГ варто розуміти сукупність природних ресурсів і природних умов, які знаходяться в певних географічних межах, що забезпечують задоволення економічних, екологічних, соціальних, культурно-оздоровчих та естетичних потреб населення цієї території, то аналіз ефективного використання ендегенного природно-ресурсного потенціалу кожної громади надасть їм уявлення про власні можливості щодо його подальшого використання, збереження і примноження.

Оцінка ендегенного природно-ресурсного потенціалу ОТГ була проведена на базі 82 ОТГ шляхом застосування запропонованої методики з визначенням чотирьох підіндексів природно-ресурсного потенціалу, зокрема: бюджетної ефективності використання природно-ресурсного потенціалу; бюджетної ефективності використання природно-ресурсного потенціалу за рентними платежами; територіального зосередження мінерально-сировинних ресурсів; забезпеченості населення земельними ресурсами.

Варто зазначити, що часовий період аналізу у два роки за умов неможливості більш пролонгованого дослідження є недостатнім для того щоб повноцінно показати зміни в динаміці використання природно-ресурсного потенціалу ОТГ. Однак цей період показує поточний стан розвитку та використання громадою цього потенціалу.

Основним критерієм групування досліджуваних ОТГ є рівень дотаційності громади. Так,

визначаючи підіндекс бюджетної ефективності використання природно-ресурсного потенціалу для ОТГ з обсягом власних доходів бюджету на одну особу в межах 1 000-4 000 грн та рівнем дотаційності 15-40 %, до меж яких входить 22 досліджуваних ОТГ (рис. 1а), встановлено, що в період 2017–2018 рр. найкращий бюджетний ефект від використання природно-ресурсного потенціалу мали: Новоушицька (0,5380), Олександрівська (0,2761), Полонська (0,2526) та Устилузька (0,2176) ОТГ. Динаміка до зростання в цей період спостерігається тільки в Павлівській ОТГ на 0,0299 пункта щодо 2017 р.

Аналізуючи другу групу ОТГ з обсягом власних доходів бюджету на одну особу в межах 1 000-4 000 грн та рівнем дотаційності 1-15 % до меж яких входить 31 громада (рис. 1б), варто зазначити, що в цій категорії більше ОТГ мають кращий показник підіндексу, зокрема: Сновська (0,7200), Дунаєвецька (0,3611) та Старосинявська (0,3482). Ще в семи громадах він коливається від 0,1724 до 0,2343 пункта.

До третьої групи ввійшли громади бездотаційні із власним доходом від 1 000 грн до 4 000 грн на одну особу в кількості п'яти громад (рис. 1в). Аналіз показав, що серед цих громад

найкращий бюджетний ефект від використання природно-ресурсного потенціалу мала Клесівська ОТГ (0,2215), а найменший Барська ОТГ (0,0270).

Аналізуючи 15 ОТГ (четверта група) із власним доходом від 4 000 грн до 7 000 грн на одну особу та рівнем дотаційності 1-15 %, бачимо, що найвище значення підіндексу має (рис. 1г): Новоукраїнська ОТГ (0,2072), Солонянська ОТГ (0,1801), Николаївська ОТГ Сумської області Сумського району (0,1678) та Тульчинська ОТГ (0,1649). Водночас найменше значення підіндексу зафіксовано у Веснянській (0,0000), Вертіївській (0,0130) та Калинівській (0,0216) ОТГ, із яких в останньої відбулося зростання на 0,0138 пункта відповідно до 2017 р.

П'ята група включає дев'ять бездотаційних громад із власним доходом від 4 000 грн до 7 000 грн на одну особу (рис. 1д). Аналізуючи ці громади, було виявлено, що п'ять з дев'яти громад мали бюджетний ефект від використання природно-ресурсного потенціалу більше 0,0100, найбільший із яких є в Ширяївській ОТГ (0,4825). Натомість найменше значення підіндексу зафіксовано у Княгининівській ОТГ (0,0254).

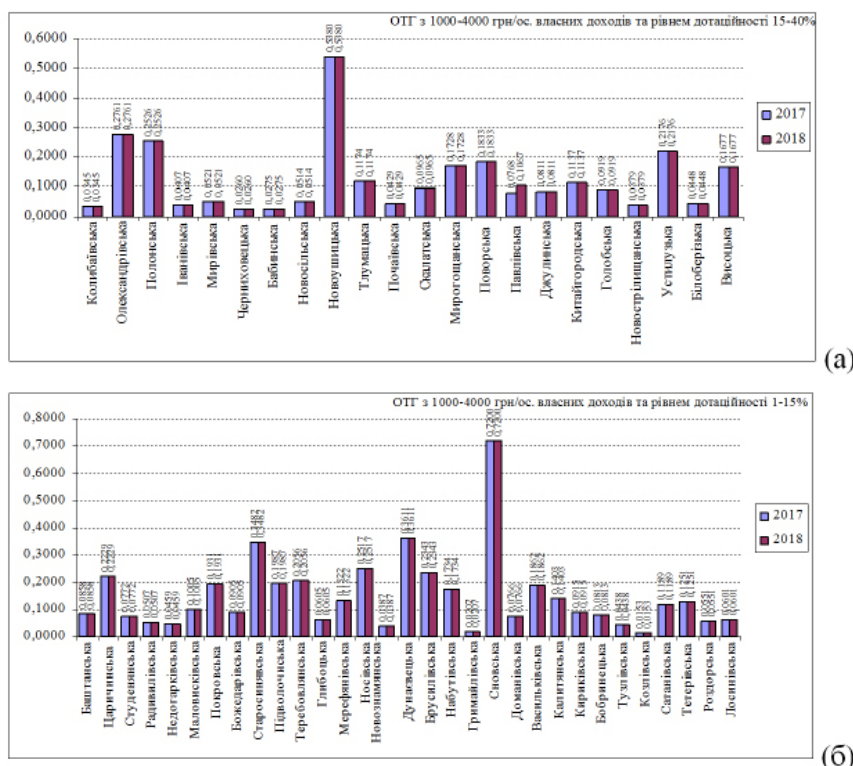


Рис. 1. Результати розрахунків підіндексу бюджетної ефективності використання природно-ресурсного потенціалу

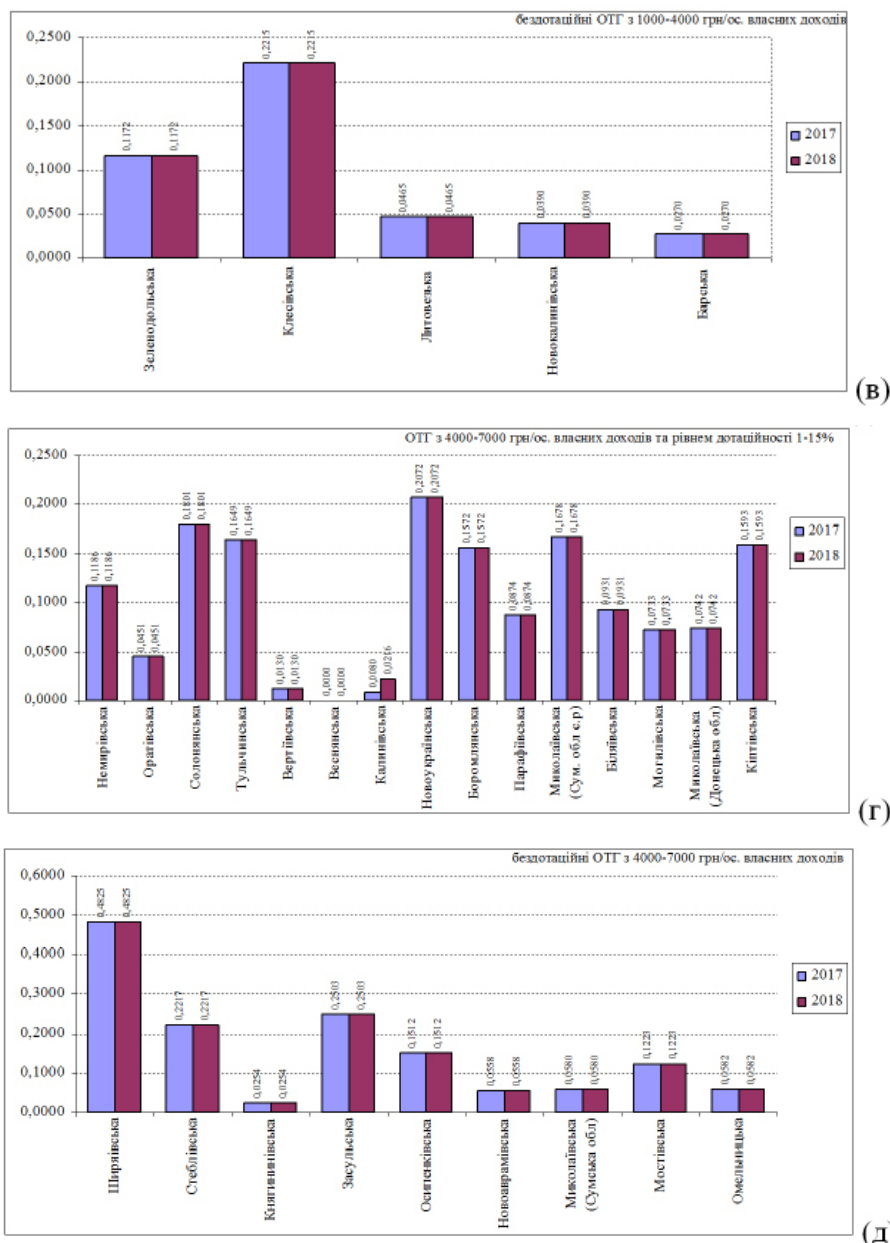


Рис. 1., аркуш 2

Варто зазначити, що бюджетний ефект від використання природно-ресурсного потенціалу є однією з основних складових наповнення місцевого бюджету, за умови чіткого визначення пріоритетів громадою щодо власного використання ендегенних природних ресурсів.

Наступний підіндекс, який було закладено в методику, характеризується як такий, що визначає наявність і щільність природних ресурсів на території ОТГ, – це підіндекс територіального зосередження мінерально-сировинних ресурсів. Використовуючи наявні дані, було проаналізовано всі громади, попередньо розділені за певними ознаками на п'ять груп.

Отже, під час аналізу підіндексу територіального зосередження мінерально-сировинних ресурсів у першій групі громад (рис. 2а) було виявлено, що у всіх громадах є наявний природно-ресурсний потенціал із приблизно рівномірним розподілом, за винятком Китайгородської, Бабинської та Новоушицької ОТГ, де зафіксовано найвище його значення. У Павлівській ОТГ простежується зменшення показника на 0,0029 пункта.

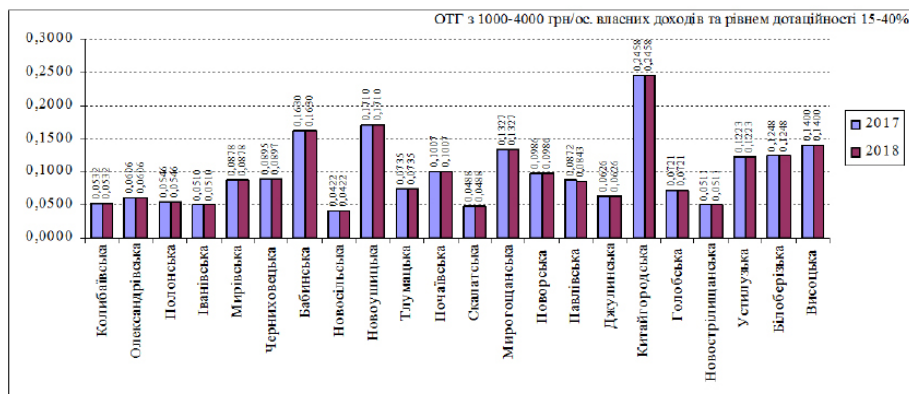
Аналізуючи другу групу ОТГ, виявлено, що Тетерівська, Глибочька, Кириківська, Мерефянівська, Недогарківська та Калитянська ОТГ мають найвище значення підіндексу територі-

ального зосередження мінерально-сировинних ресурсів, що свідчить про їх можливість використання цього потенціалу для розвитку своїх ОТГ (рис. 2б). Усі інші ОТГ цієї групи мають приблизно однаковий рівень забезпеченості цільності природними ресурсами, що свідчить про однакові можливості їх капіталізації.

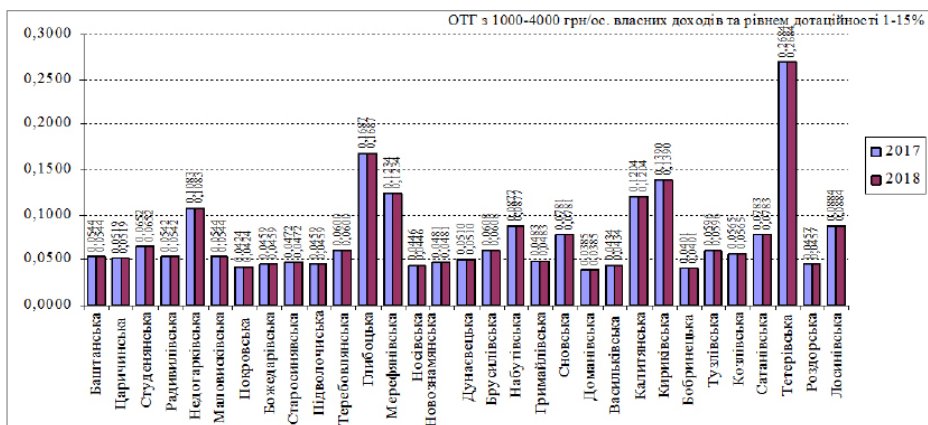
У третій групі, як і в перших двох, також зафіксовано вище значення досліджуваного підіндексу у Клесівській (0,1750), Барській

(0,1648) та Зеленодольській (0,1396) ОТГ і дещо нижче у Литовезькій (0,0629) і Новокальнівській (0,0661) ОТГ (рис. 2в).

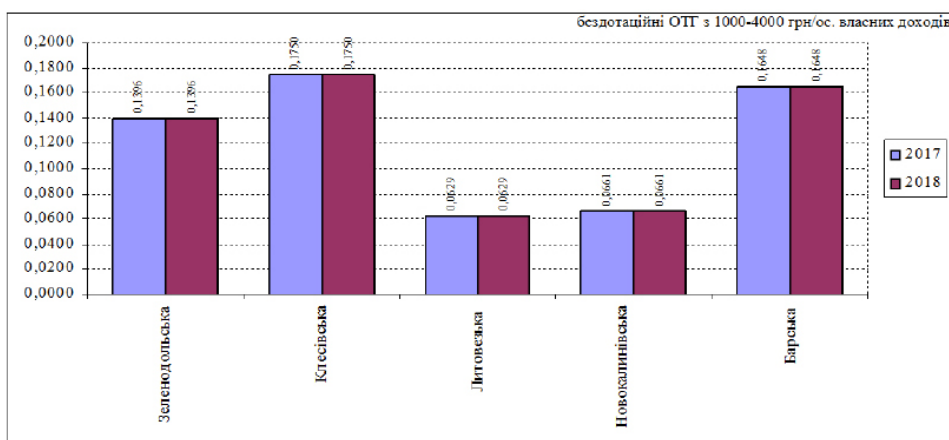
Під час аналізу четвертої групи ОТГ (рис. 2г) зафіксовано в середньому рівномірне значення цього підіндексу, за винятком Вертіївської та Кальнівської ОТГ, що мали найвище значення показника, та Парафіївської і Миколаївської ОТГ Сумської області Сумського району з найнижчим значенням підіндексу.



(a)

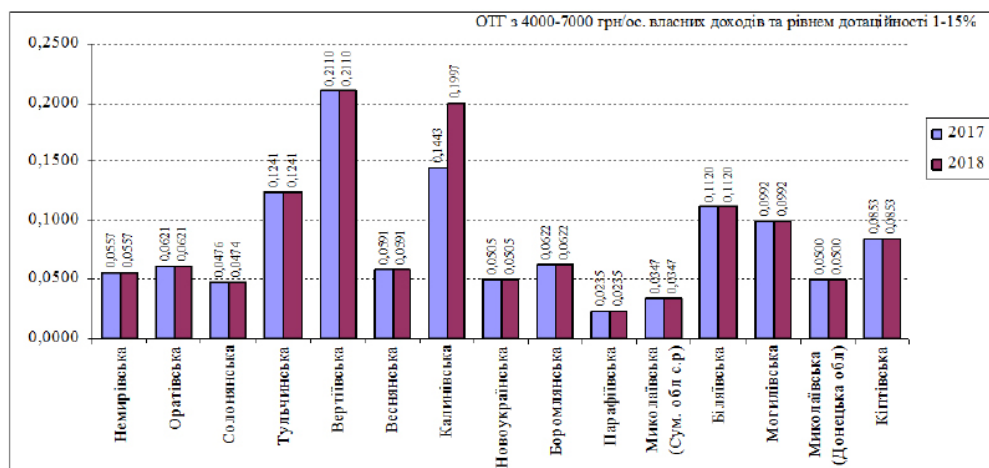


(б)

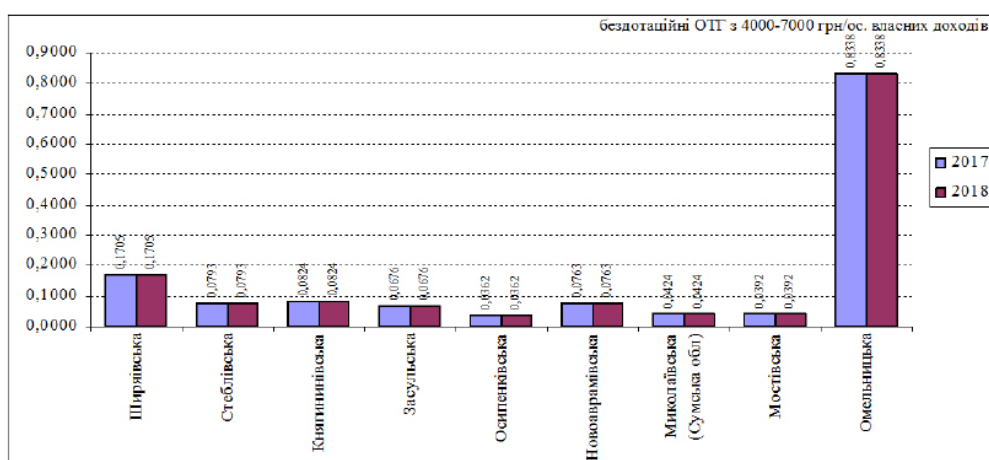


(в)

Рис. 2. Результати розрахунків підіндексу територіального зосередження мінерально-сировинних ресурсів



(Г)



(Д)

Рис. 2., аркуш 2

Серед досліджуваних найбагатших ОТГ п'ятої групи підіндекс територіального зосередження мінерально-сировинних ресурсів високе значення мав в Омелянській ОТГ (0,8338). Натомість у всіх інших це значення коливалося від 0,0392 (Мостівська ОТГ) до 0,1705 (Ширяївська ОТГ).

Щільність (територіальне зосередження) мінерально-сировинних ресурсів надає можливість для ОТГ визначити, як вони використовуватимуть наявні природні ресурси й чи взагалі будуть їх використовувати, оскільки незначна кількість того чи того природного ресурсу може не принести бажаної капіталізації, а навпаки спричинити великі екологічні проблеми, або навіть знищення природи громади.

Третій визначений під індекс – це підіндекс забезпеченості населення земельними ресурсами, що дає можливість розраховувати земельний наявний ресурс в ОТГ на одну особу ОТГ і, таким чином, показати рівень самозабезпеченості ОТГ.

На основі вже визначених груп громад було розраховано підіндекс забезпеченості населення земельними ресурсами по кожній групі. Рівень забезпеченості того чи того ОТГ залежатиме від кількості населення в ньому та величини наявності земель того чи того призначення. Так, у першій групі (рис. 3а) бачимо, що Висоцька, Китайгородська, Устилузька та Поворська громади є найбільш забезпеченими власними земельними ресурсами. Натомість Колибаївська, Полонська, Почаївська та Скалатська ОТГ мають нижчий рівень забезпеченості земельними ресурсами. У Мирогощанській, Біловезькій та Висоцькій ОТГ можна побачити незначне зменшення показника підіндексу у 2018 р., а у Тлумацькій ОТГ – досить різке (втричі). Натомість у Павлівській ОТГ у 2018 р. відбулося незначне збільшення, на 0,0199 пункти.

Аналізуючи дані другої групи ОТГ (рис. 3б), варто зазначити, що й тут усі громади мають досить коливаючий рівень забезпечення населення власними земельними ресурсами.

Вираженими лідерами серед досліджуваних громад є Тетерівська, Набутівська, Сновська, Брусилівська, Студенянська, Кириківська, Сатанівська і Недогарківська ОТГ, значення підіндекса яких було більше 0,1000. У всіх інших ОТГ це значення коливалося від 0,0194 до 0,0877.

У таких громадах, як Гримайлівська, Домашівська, Васильківська, Калитянська та Кириківська, спостерігається незначне зниження ресурсозабезпеченості населення у 2018 р. порівняно із 2017 р.

У третій групі досліджуваних ОТГ було виявлено, що найбільш забезпеченими земельними ресурсами громади на одного мешканця є Клесівська ОТГ (0,3044), а найменш забезпеченою – Барська ОТГ (0,0137) (рис. 3в).

Незначне зниження рівня забезпечення земельними ресурсами населення простежується в четвертій групі досліджуваних громад (рис. 3г), зокрема в: Солонянській, Тульчинській, Вертіївській, Веснянській, Миколаївській ОТГ Сумської області та Миколаївській ОТГ Донецької області. Найвище значення зафіксовано в Кіптівській (0,3127), Парафіївській (0,2213) та Боромлянській (0,1463) ОТГ, а найнижче – у Веснянській (0,0006) та Калинівській (0,0130) ОТГ.

Щодо п'ятої групи, то варто зазначити, що під час аналізу було виявлено їх високий рівень самозабезпеченості земельними ресурсами (рис. 3д). Зокрема, найбільше значення підіндексу є в Ширяївській та Мостівській ОТГ.

Отже, визначення забезпеченості населення земельними ресурсами дозволяє громадам будувати свої плани щодо використання власних ресурсів, мінімізуючи витрати на їх оренду, або навпаки, зберігаючи свої земельні ресурси на майбутню перспективу.

Наступний і дуже важливий підіндекс – це підіндекс бюджетної ефективності використання природно-ресурсного потенціалу за рентними платежами. Згідно з Податковим Кодексом України від 02.12.2010 № 2755-VI, рентна плата – загальнодержавний податок, який справляється за: користування надрами для видобування корисних копалин; користування надрами в цілях, не пов'язаних із видобуванням корисних копалин; користування радіочастотним ресурсом України; спеціальне використання води; спеціальне використання лісових ресурсів; транспортування нафти й нафтопродуктів магі-

стральними нафтопроводами та нафтопродуктопроводами, транзитне транспортування трубопроводами аміаку територією України [12]. Досліджувані нами ОТГ усі без винятку отримували ренту від спеціального використання лісових ресурсів. Натомість рентну плату за користування надрами для видобування нафти та газу отримали ОТГ: Парафіївська, Мирівська, Бабинська, Висоцька, Царичанська, Клесівська та Новокалінівська. Ще низка громад отримували рентну плату за користування надрами для видобування корисних копалин місцевого значення та спеціального використання води. Однак їх відсоток є дуже низький.

Цей підіндекс дає нам змогу проаналізувати можливості ОТГ, отримати додаткові доходи від тих природних ресурсів, які знаходяться на їх території. Особливо це важливо для тих ОТГ, які отримують рентну плату за користування надрами для видобування нафти та газу, адже 01.01.18 р. набрав чинності Закон України № 1793-VIII «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо зарахування рентної плати за користування надрами для видобування нафти, природного газу та газового конденсату», яким передбачено, що 2 % зараховуватимуться до обласних бюджетів, 2 % – до районних бюджетів та 1 % – до бюджетів міських, селищних і сільських рад. Для адміністративно-територіальних одиниць, що підпорядковуються області, оминаючи районну ланку (тобто ОТГ) та міста обласного значення, розподіл буде таким: 2 % зараховують до обласних бюджетів та 3 % – до бюджетів ОТГ або міст [13].

Отже, у тих ОТГ, які мають на своїй території сировинно-мінеральні ресурси, – найбільша перспектива використання природно-ресурсного потенціалу для стабільного залучення додаткових коштів у місцевий бюджет.

Так, аналіз першої групи досліджуваних ОТГ показав, що Поворська, Устилузька та Висоцька ОТГ мають найбільший потенціал використання рентної плати у власних цілях (рис. 4а). Якщо Висоцька ОТГ це може зробити за рахунок рентної плати за видобування нафти та газу, то Поворська та Устилузька – за рахунок рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів та користування надрами для видобування корисних копалин місцевого значення. Також бачимо, що в першій групі присутня динаміка деяких ОТГ, які

як збільшували свій потенціал, так і зменшували. Зокрема, високе падіння зафіксовано в Іванівській та Джулинській ОТГ, а зростання – у Черниховецькій та Голобській ОТГ.

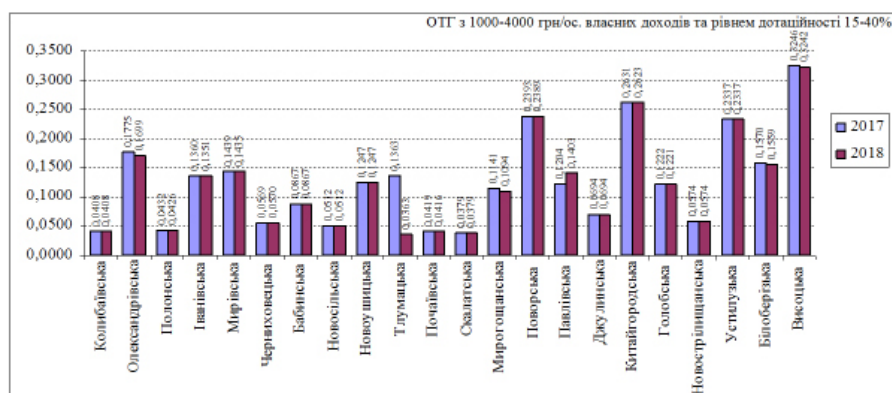
Аналізуючи другу групу (рис. 4б), виявлено високе значення показника підіндексу у 2017 р. у Божедарівській ОТГ, однак у 2018 р. він зменшився на 98 %. Схожа ситуація відбулася і в Підволочиській ОТГ, де у 2017 р. показник становив 0,0041, а вже у 2018 р. – 0,5976. За всіма іншими ОТГ цієї групи показники майже повністю залишились стабільними відносно попереднього року.

Під час дослідження бездотаційних ОТГ із рівнем доходу 1 000-4 000 грн на одного мешканця було виявлено, що тільки Клесівська ОТГ має перспективу у використанні природно-ресурсного потенціалу в частині підіндексу бюджетної ефективності використання природно-ресурсного потенціалу за рентними платежами (рис. 4в), оскільки ця громада належить до тих, хто отримує рентну плату за користування надрами для видобування нафти та газу. Усі інші громади мають надто низьке значення показника, що свідчить про низький

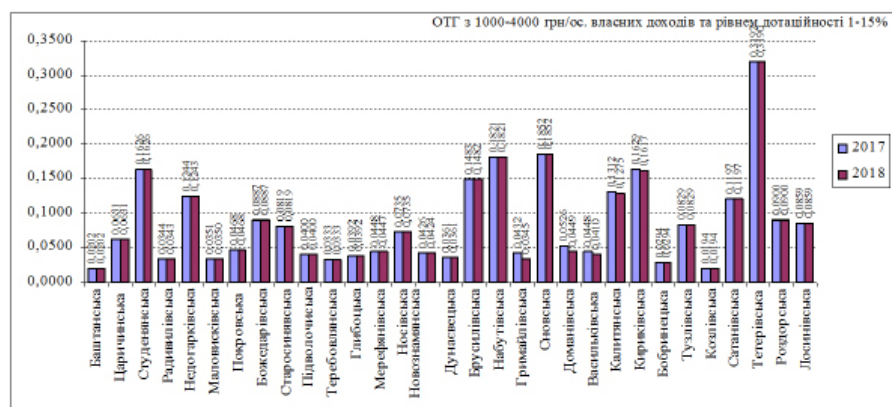
рівень капіталізації цих ресурсів.

У четвертій групі на основі аналізу підіндексу бюджетної ефективності використання природно-ресурсного потенціалу за рентними платежами визначено, що Кіптівська, Калинівська та Боромлянська ОТГ мають найвище значення цього показника, що свідчить про можливість залучення коштів у місцевий бюджет від отримання рентної плати за використання власного природно-ресурсного потенціалу (рис. 4г). Також у цій групі є ОТГ, які мають надзвичайно низьке значення визначеного підіндексу (Немирівська, Солонянська, Веснянська, Новоукраїнська та Могилівська ОТГ), що свідчить про неможливість широкого використання власного природно-ресурсного потенціалу в частині сировинно-мінеральних ресурсів, за які сплачується рентна плата.

Щодо п'ятої групи ОТГ, то варто зазначити, що тут також тільки три ОТГ (Стеблівська, Засульська, Княгининська) мають перспективу подальшого залучення сировинно-мінеральних ресурсів та використання їх потенціалу для наповнення місцевого бюджету (рис. 4д). У всіх інших ОТГ значення підіндексу є низьким.



(а)



(б)

Рис. 3. Результати розрахунків підіндексу забезпеченості населення земельними ресурсами

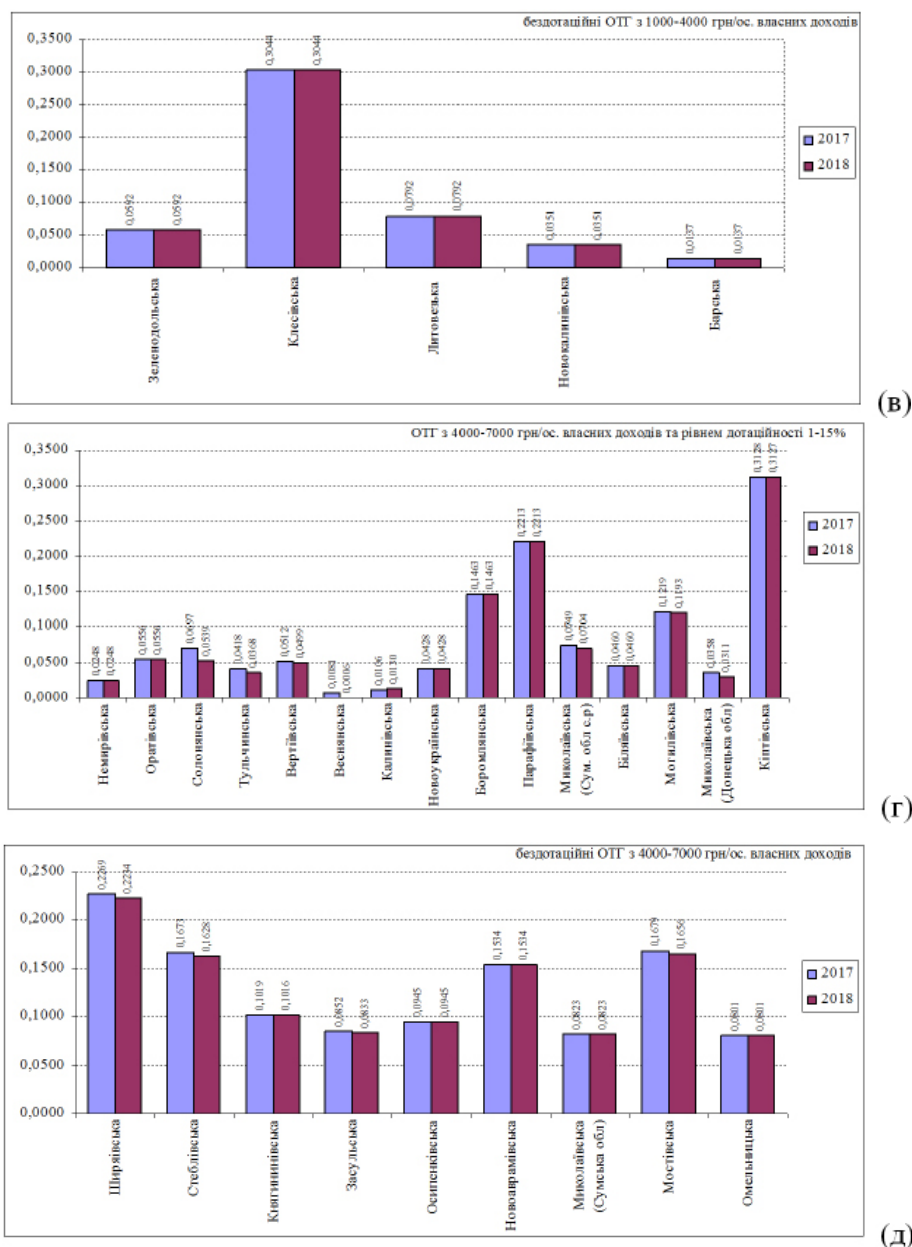


Рис. 3., аркуш 2

Отже, підіндекс бюджетної ефективності використання природно-ресурсного потенціалу за рентними платежами показує нам можливість кожної проаналізованої громади щодо так званої капіталізації природних ресурсів і можливості розвитку свого природно-ресурсного потенціалу.

Висновки із зазначених проблем і перспективи подальших досліджень у поданому напрямі. Визначення ресурсозабезпеченості населення ендегенними природними ресурсами дозволяє громадам будувати свої плани щодо використання власних ресурсів, мінімізуючи витрати на закупівлю їх зі сторо-

ни, або навпаки, зберігаючи свої запаси природних ресурсів на майбутню перспективу.

Функціонування та розвиток ОТГ сьогодні залежить від наявності ресурсного забезпечення, інтенсивності використання, природно-ресурсного потенціалу, можливості його відтворення. Відповідно до критерію відновлення природні ресурси поділяються на: відновлювальні (вода, ґрунт, рослинний та тваринний світ), невідновлювальні (корисні копалини), вичерпні (мінерально-паливні), невичерпні (енергія Сонця, вітру, морей та океанів). Крім того, розрізняють замінні (види мінеральної, органічно-мінеральної сировини й палива) та не-

замінні (вода, повітря) ресурси, які використовуються у виробництві або потенційно-перспективні для виробництва. Зважаючи на ці всі чинники, кожному ОТГ потрібно розвивати й використовувати ті природні ресурси, які не тільки дадуть можливість заробити додаткові кошти в бюджет громади, але зроблять громаду привабливішою для інвесторів і таким чином забезпечать своїх жителів роботою.

Сьогодні ОТГ характеризується унікальними природними умовами й ресурсним потенціалом, які спроможні забезпечити їх перехід на інтенсивні стабільні засади розвитку. Адміністративно-територіальна реформа сприяла перелому централізованого управління природними ресурсами, що зумовлювало надмірне антропогенне навантаження на навколишнє середовище, ставити причиною його часткового занепаду. Тому, пошук оптимальних умов для забезпечення ефективності використання та збереження природних ресурсів став основним завданням проведеного дослідження, зокрема в частині розробки методичних засад економічної оцінки природно-ресурсного потенціалу і перспектив економічного та соціального розвитку ОТГ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Шкурагова І. І. **Управління природно-ресурсним потенціалом в економічній системі регіону** / І. І. Шкурагова // *Вісник Академії митної служби України*. Сер.: Державне управління. – 2011. – №1. – С. 92–97.
- Дмитриевский Ю. Д. **Природный потенциал и его количественная оценка**. Советские географы XXI МГК / Ю. Д. Дмитриевский. – Москва. : Наука, 1968. – С. 136–147.
- Реймерс Н. Ф. **Природопользование : словарь-справочник** / Н. Ф. Реймерс // Москва: Мысль, 1990. – 639 с.
- Данилишин Б. М. **Природно-ресурсний потенціал сталого розвитку України** / Б. М. Данилишин, С. І. Дорогунцов, В. С. Міщенко та ін. – Київ: РВПС України, 1999. – 716 с.
- Руденко В. П. **Географія природно-ресурсного потенціалу України**. / В. П. Руденко. Львів : Світ, 1993. – 240 с.
- Шевчук Л. Т. **Розміщення продуктивних сил** / Л. Т. Шевчук. – Львів: В-во. ЛНУ ім. Івана Франка, 2001. – 150 с.
- Павлов В. І. **Економічний потенціал регіону: діагностика та реалізація: монографія** / В. І. Павлов, С. О. Лукін. – Луцьк: Надстир'я. – 312 с.
- Клочков В. А. **Определение природно-ресурсного потенциала территории как элемент оптимизации природо пользования**. Территориальная организация общества и управление в регионах. Воронеж, 1996. – С.107-109.
- Деревяго И. П. **Анализ воспроизводственных процессов в системе устойчивого развития** / И. П. Деревяго // *Проблемы современной экономики*. 2008. – № 2(26). – С. 318–322.
- Жук П. В. **Природно-ресурсний потенціал та природний капітал у парадигмі сталого розвитку Карпатського регіону** / П. В. Жук // *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*, 2013. – Випуск 5(103). – С. 48–57.
- Hrynchyshyn I. **Theoretic interpretation of the components of territorial communities endogenous capacity** / I. Hrynchyshyn, M. Bil, N. Popadynets, I. Leshchuh, K. Patytska // *Organizational-economic mechanism of management innovative development of economic entities: collective monograph* / edited by M. Bezpartochnyi, in 3 Vol. / Higher School of Social and Economic. – Przeworsk: WSSG, 2019. – Vol. 2. – pp. 19–30.
- Податковий Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/term/25651:59886> (дата звернення: 12.11.2019).
- Закон України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо зарахування рентної плати за користування надрами для видобування нафти, природного газу та га-

зового конденсату» від 20.12.2016, №1793-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1793-19> (дата звернення: 12.11.2019).

REFERENCES

1. Shkuratova, I. I. (2011). Upravlinnya pryrodno-resursnym potentsialom v ekonomichniy systemi rehionu [Management of natural resources capacity in economic system of a region]. *Visnyk Akademiyy mytnoyi sluzhby Ukrainy. Seriya Derzhavne upravlinnya – Bulletin of the Academy of Customs Service of Ukraine. Series Public management, 1*, 92–97 [in Ukrainian].
2. Dmitriyevskiy, Yu. D. (1968). *Prirodnyy potentsial i yego kolichestvennaya otsenka Sovetskiye geografy KHKHÍ MGK [Natural potential and its quantitative assessment. Soviet geographers XXI MGK]*. Moscow: Nauka [in Russian].
3. Reymers, N. F. (1990). *Prirodopol'zovaniye: slovar'-spravochnik [Nature management: reference dictionary]*. Moscow: Mysl [in Russian].
4. Danylyshyn, B. M., Dorohuntsov, S. I., Mishchenko, V. S., Koval, Y. V., Novotorov, O. S., Palamarchuk, M. M. (1999). *Pryrodno-resursnyy potentsial staloho rozvytku Ukrainy [Natural resources capacity of Ukraine's sustainable development]*. Kyiv: RVPS of Ukraine [in Ukrainian].
5. Rudenko, V. P. (1993). *Heohrafiya pryrodno-resursnoho potentsialu Ukrainy [Geography of natural resources capacity of Ukraine]*. Lviv: Svit [in Ukrainian].
6. Shevchuk, L.T. (2001). *Rozmishchennya produktyvnykh syl [Distribution of productive forces]*. Lviv: Publishers. LNU them. Ivan Franko [in Ukrainian].
7. Pavlov, V. I., & Lukin, S. O. (2002). *Ekonomichnyy potentsial rehionu: diahnostyka ta realizatsiya [Economic potential of the region: diagnostics and realization]*. Lutsk: Overhang [in Ukrainian].
8. Klochkov, V. A. (1996). *Opredeleniye prirodno-resursnogo potentsiala territorii kak element optimizatsii prirodo pol'zovaniya. Territorial'naya organizatsiya obshchestva i upravleniye v regionakh [Defining the natural resources capacity of a territory as an element of optimization of nature management. Territorial organization of society and management in the regions]*. Voronezh [in Russian].
9. Derevyaho, I. P. (2008). *Analiz vosproizvodstvennykh protsessov v sisteme ustoychivogo razvitiya [Analysis of reproduction processes in the system of sustainable development]. Problemy sovremennoy ekonomiki – Problems of Modern Economy, 2(26)*, 45-52 [in Russian].
10. Zhuk, P. V. (2013). *Pryrodno-resursnyy potentsial ta pryrodnyy kapital u paradyhmi staloho rozvytku Karpat-skooho rehionu [Natural resources capacity and nature capital in the paradigm of sustainable development of Carpathian region]. Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy – Socio-Economic Problems of Modern Period of Ukraine, 5(103)*, 48–57 [in Ukrainian].
11. Hrynychshyn, I., Bil, M., Popadynets, N., Leshchuh, I., Patytska, K. (2019). *Theoretic interpretation of the components of territorial communities endogenous capacity. Organizational-economic mechanism of management innovative development of economic entities: collective monograph / edited by M. Bezpartochnyi, in 3 Vol. / Higher School of Social and Economic. – Przeworsk: WSSG, 2*, 19–30 [in Poland].
12. Supreme Council of Ukraine (2010). *Podatkovyy kodeks Ukrainy [The Tax Code of Ukraine]* (Adopted on 2010, December 02, 2755-VI). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/term/25651:59886> [in Ukrainian].
13. Supreme Council of Ukraine (2016). *Pro vnesennya zmin do Byudzhethnoho kodeksu Ukrainy shchodo zarakhuvannya rentnoyi platy za korystuvannya nadramy dlya vydobuvannya nafty, pryrodnoho hazu ta hazovoho kondensatu [Amendments to the Budget Code of Ukraine on the calculation of rents for the use of mineral resources for the extraction of oil, natural gas and gas condensate]*: Law of Ukraine, adopted on 2016, December 20, 1793-VIII. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1793-19> [in Ukrainian].

Н. Н. Попадинец, кандидат экономических наук; **Х. О. Патицька**, кандидат экономических наук (Государственное учреждение «Институт региональных исследований имени М. И. Долишнего НАН Украины»); **М. И. Питюлич**, доктор экономических наук, доцент; **Н. И. Керецман**, аспирант (Государственное высшее учебное заведение «Ужгородский национальный университет»). **Анализ эффективности использования природно-ресурсного потенциала объединенных территориальных общин Украины.**

Аннотация. Целью статьи является анализ природно-ресурсного потенциала ОТО, выявление и обоснование процесса формирования, использования и сохранения природно-ресурсного потенциала ОТО, а также формирования направлений и мер по его наращиванию. **Методика исследования.** Решение поставленных задач осуществлено с помощью расчетов группы подиндексов: бюджетной эффективности использования природно-ресурсного потенциала; плотности природных ресурсов ресурсообеспеченности населения; рентной платы. **Результаты.** Проведен анализ использования природно-ресурсного потенциала для наполнения бюджета ОТО; определена плотность природных ресурсов на территории ОТО; рассчитана ресурсообеспеченность природными ресурсами населения ОТО; исследованы основные аспекты рентной платы как основного наполнителя местного бюджета; выявлены резервы наращивания природно-ресурсного потенциала общин. **Практическая значимость результатов исследования.** В статье установлено, что важное значение для развития общества играет участие ее жителей в осуществлении контроля за использованием и охраной природных ресурсов на своей территории, а также комплексная оценка природных ресурсов на базе кадастровых данных как информационно-аналитическая основа для принятия управленческих решений руководством ОТО в сфере природопользования.

Ключевые слова: административно-территориальная реформа, бюджет, децентрализация власти, объединенные территориальные общины, природно-ресурсный потенциал, рента.

N. N. Popadynets, Cand. Econ. Sci., **H. O. Patytska**, Cand. Econ. Sci. (M. I. Dolishnyi Institute of Regional Research of NAS of Ukraine), **M. I. Pityulych**, Dr. Econ. Sci., Associate Professor; **N. I. Keretsman**, Postgraduate Student (Uzhhorod National University). **Analysis of the efficiency of the use of natural resources capacity of ukrainian consolidated territorial communities .**

Annotation. The problems of efficient use of natural resources capacity in conditions of administrative and territorial reform show themselves the most at local level. That is why it is important to eliminate contradictions that emerge between population and economic entities on one side and territorial natural sector on the other side at the level of consolidated territorial communities (CTCs). Natural resources are the component of complex territorial natural systems. A certain combination of various types of natural resources or modifications of one type of resources within the integral system forms the territorial combination of natural resources. Therefore, the analysis of the use of natural resources capacity of communities is of utmost importance for forming of the CTCs' development policy. The paper aims to analyze the natural resources capacity of CTCs, detect and substantiate the process of forming, use and maintenance of natural resources capacity of CTCs and to form the directions and measures to increase it. **Methodology of research.** The set tasks are accomplished by means of calculations groups of sub-indices: budget efficiency of the use of natural resources capacity; density of natural resources; provision with resources; rent payments. **Findings.** The use of natural resources capacity to fill the CTC's budget is analyzed; density of natural resources at the territory of a CTC is determined; provision of a CTC's population with natural resources is calculated; main aspects of rent payment as the main revenue to local budget are examined; reserves of increasing of natural resources capacity of communities are detected. **Practical value.** The paper proves that participation of residents in control over the use and protection of natural resources on their territory and complex assessment of natural resources based on cadaster data as information-analytical ground for making managerial decisions by CTC's authorities on nature management are of the utmost importance for the development of communities.

Keywords: administrative-territorial reform, budget, authorities' decentralization, consolidated territorial communities, natural resources capacity, rent.